

Alf Lombard și istoria morfologică a limbii române

După aproape șase decenii, opera magistrală a lui Alf Lombard, *Le Verbe roumain* (Lund 1954;1955), rămâne cea mai erudită și complexă descriere a sistemului verbal românesc de care dispunem și constituie un punct de reper indispensabil pentru cei care studiază istoria verbului românesc și a verbului romanic.

Vom face mai întâi o scurtă apreciere a importanței acestei lucrări pentru românistică în special, dar și pentru romanistică în general, apoi vom analiza în detaliu un principiu fundamental despre care savantul suedez vorbește în mai multe ocazii, potrivit căruia româna ar fi caracterizată de o tendință de diferențiere morfologică, distingându-se prin aceasta de celelalte limbi romanice care ar tinde, în opinia lui, înspre eliminarea alternanțelor morfologice. Spre exemplu, Lombard notează în acest sens:

Une tendance différenciatrice existe en roumain depuis longtemps, la morphologie de cette langue manifestant souvent le souci de bien distinguer entre les nombres d'un même substantif, et de bien distinguer entre elles les personnes d'un même verbe. Pour réaliser ce désir, le sujet parlant ne recule pas devant un effort cérébral supérieur. (Lombard 1954:223)

În prezentarea noastră vom examina câteva fenomene propuse de Lombard pentru a ilustra această tendință de diferențiere morfologică a limbii române (în special, în domeniul alternanțelor vocalice, ca de pildă în cazul verbului de tipul *măsor - măsurăm*, formele așteptate ar fi **măsur - măsurăm*. Un fenomen asemănător apare și la substantiv: *carte - cărți* în loc de *carte - *carți*), luând în considerație nu numai materialul privitor la varietățile dacoromâne propriu-zise (la care Lombard a avut acces în prima parte a anilor cincizeci), dar și folosind rezultatele cercetărilor istorice și dialectologice din ultimele decenii, împreună cu date despre graiurile de peste Dunăre, deliberat neavute în vedere de savantul de la Lund. Vom demonstra că aceste fenomene de diferențiere morfologică nu corespund de obicei niciunei distincții funcționale clare (de număr sau de persoană), astfel încât însuși termenul de 'diferențiere' nu pare a se potrivi realității lingvistice în discuție.

Am spune mai curând că în română raportul de iconicitate între formă și conținutul gramatical apare deseori ca fiind mult mai puțin puternic decât în alte limbi, astfel încât alternanțele morfologice tind să se distribuie după scheme paradigmatică abstracte și independente de funcțiile gramaticale. Ceea ce Lombard a demonstrat ar fi că româna este o limbă deosebit de primitivă în ceea ce privește crearea analogică a unor alternanțe noi, dar mai puțin dispusă să elimine alternanțele moștenite. Totuși, ca să ajungem la o asemenea concluzie se dovedesc indispensabile tocmai materialele adunate cu atâta grijă și pasiune pentru limba română de marele românist suedez, căruia îi dedicăm studiul de față.

Alf Lombard and the Morphological History of Romanian

After nearly sixty years, Alf Lombard's masterpiece, *Le Verbe roumain* (Lund 1954;1955), is still the most learned and comprehensive description of the Romanian verb system and it is an essential reference point for students of the history of the Romanian, and of the Romance, verb.

I shall begin with a brief appreciation of the importance of this work for Romanian linguistics in particular, and for Romance linguistics in general, before analysing in detail a fundamental principle frequently invoked by Lombard, namely that Romanian is characterized by a tendency towards morphological differentiation, unlike other Romance languages which, he suggests, tend towards the elimination of morphological alternations. Thus he writes:

Une tendance différenciatrice existe en roumain depuis longtemps, la morphologie de cette langue manifestant souvent le souci de bien distinguer entre les nombres d'un même substantif, et de bien distinguer entre elles les personnes d'un même verbe. Pour réaliser ce désir, le sujet parlant ne recule pas devant un effort cérébral supérieur. (Lombard 1954:223)

I shall examine some phenomena proposed by Lombard as illustrating this differentiatory tendency in Romanian (especially with regard to vocalic alternations, as for example in the verb type *măsor* - *măsurăm*, where the expected forms would **măsur* - *măsurăm*. Something similar can be seen in the noun: e.g., *carte* - *cărți* for expected *carte* - **carți*), and in so doing I shall consider not only data from the Daco-Romance varieties proper (to which Lombard would have had access in the early 1950s), but also the results of historical and dialectological studies of recent decades, together with data from the sub-Danubian dialects, which Lombard chose to include in his work. I shall show that these phenomena of morphological differentiation in fact usually fail to correspond to any well-defined functional distinction (say, of number or person), so that the term 'differentiation' seems ill-suited to the linguistic reality.

Rather, in Romanian the relationship of iconicity between form and grammatical content often appears much weaker than in other languages, morphophonological alternations tending to become distributed according to highly abstract patterns independent of grammatical functions. What Lombard really shows is that Romanian is unusually hospitable to the analogical creation of novel alternations, and less disposed to level out inherited alternations. Yet in order to reach these conclusions precisely the material gathered — with such meticulous passion for the Romanian language — by Lombard himself prove indispensable, and it is to him that I dedicate this study.